

Αναστάσιος Κ. Ιορδάνογλου

Η ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΠΑΡΟΙΚΙΑ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ

Οι πρώτοι Βούλγαροι εγκαταστάθηκαν στην Κωνσταντινούπολη κατά τη μέση και ύστερη βυζαντινή περίοδο. Οι έποικοι αυτοί ήταν μέλη αριστοκρατικών βουλγαρικών οικογενειών που ήρθαν σε σχέσεις γάμου με βυζαντινές οικογένειες της ίδιας κοινωνικής προέλευσης ή ήταν έμποροι ή τέλος αιχμάλωτοι πολέμου¹. Μετά την κατάκτηση της βαλκανικής χερσονήσου από τους Οθωμανούς και ιδιαίτερα μετά την Άλωση, οι Βούλγαροι, που προέρχονταν από τα χωριά των βοϊνούκων «*νογνук куѓалап*», ανέλαβαν την υποχρέωση να υπηρετούν στον οθωμανικό στρατό και να στέλνουν ιπποκόμους για τους σουλτανικούς σταύλους, απολαμβάνοντας ως αντάλλαγμα σημαντικά προνόμια².

Η μετοικεσία Βουλγάρων στην Κωνσταντινούπολη συνεχίστηκε σποραδικά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου της τουρκοκρατίας, για να πάρει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Κύρια αιτία της αύξησης των Βουλγάρων εποίκων στην Κωνσταντινούπολη υπήρξε η αναταραχή που επικρατούσε στις βουλγαρικές περιοχές εξαιτίας της δράσης των Κιρτζαλίδων³. Η πρώτη γνωστή στην έρευνα συστηματική μετοικεσία Βουλγάρων στην Κωνσταντινούπολη σημειώθηκε επί σουλτάνου Μαχμούτ Β' (1808-1839), αμέσως μετά τη διάλυση του σώματος των Γενιτσάρων το 1826. Τότε ο σουλτάνος μετέφερε περισσότερους από χίλιους Βούλγαρους ραφτάδες από τις πόλεις Καλοφερ, Κοργιντσίκα, Σλίβεν, Κotel κ.ά., προκειμένου να ετοιμάσουν τις στολές του αυτοκρατορικού στρατού *Nizam-ı Cedid*.

Μετά το Τανζιμάτ (1839) έκαναν ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία τους οι Βούλγαροι έμποροι, οι οποίοι μάλιστα άρχισαν να συναγωνίζονται τους Έλληνες, Αρμένιους και Εβραίους συναδέλφους τους. Οι αμπατζήδες, οι τζελέπηδες (ζωέμποροι), οι γουναράδες κ.ά. είχαν τα μαγαζιά τους σχεδόν σε όλα

1. P. Tuğlaci, *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri* (Η Βουλγαρία και οι Τουρκοβουλγαρικές σχέσεις), İstanbul 1984, σ. 182.

2. E. Yavuz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Bulgarlar ve Voynuklar* (Οι Βούλγαροι και οι Βοϊνούκοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία), Ankara 1986.

3. H. D. Brazikov, *Njakoga v Carigrad* (Κάποτε στην Κωνσταντινούπολη), Varna 1966, σ. 5. Ευχαριστώ θερμά τον συνάδελφο Σπύρο Σφέτα για τη μετάφραση κειμένων από το αναφερόμενο βιβλίο.

τα γνωστά χάνια. Το κέντρο όμως των μεγαλεμπόρων, αλλά και των μελών των βουλγαρικών σωματείων που διακρίθηκαν για την εθνική τους δράση ως την ίδρυση της Εξαρχίας, ήταν το Balkaran Hani⁴. Από τους μικρέμπορους, τους εργάτες και τους τεχνίτες, οι αρτοποιοί και οι οικοδόμοι κατάγονταν από τις πόλεις Debar, Tetono και Skorje· οι κηπουροί από το Μοναστήρι, την Αχρίδα και το Resen· οι γαλατάδες από την Καστοριά· οι χασάπηδες και οι τζελέπηδες από τις πόλεις Panagjuriste, Kapobat, Kotel και Vraca· οι ψαράδες, που είχαν στα χέρια τους το μονοπώλιο των παστών ψαριών, από τη Δοϊράνη· οι χορτοκόπτες από τη Σόφια· οι ιπποκόμοι και οι αμαξηλάτες από το Kjustendil, τη Dupnica κ.ά.⁵.

Κατά την ίδια περίοδο, αρκετοί Βούλγαροι διακρίθηκαν και ανέλαβαν υψηλά διοικητικά καθήκοντα στο οθωμανικό κράτος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Στέφανου Βογορίδη, στον οποίο ανατέθηκαν τα καθήκοντα του ηγεμόνα της Σάμου (1834-1850)⁶. Τότε παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση στον αριθμό των Βούλγαρων μαθητών στα οθωμανικά και ξένα σχολεία, όπως στο Λύκειο Galatasaray, στο Robert Kollege, στο Saint Benoit κ.ά. Άλλωστε, στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης σπούδασε ολόκληρος ο ανώτατος βουλγαρικός κλήρος⁷.

Οι Βούλγαροι ήταν εγκαταστημένοι κυρίως στις συνοικίες Ortaköy, Langa, Kasımpaşa, Kumkari, Topkari και Hasköy. Αριθμούσαν 80.000 περίπου άτομα⁸, υπαγόμενοι εκκλησιαστικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Μετά την ίδρυση όμως της ανεξάρτητης βουλγαρικής εκκλησίας (1872), ανώτατη διοικητική αρχή ορίστηκε ο «Έξαρχος». Από το 1872 ως το 1914 έχουμε δύο εξάρχους: τον Antim Α΄ (1872-1876) και τον Josif Α΄ (1877-1914). Κατά τα μετέπειτα έτη και ως το 1945, οπότε πραγματοποιήθηκε η άρση του σχίσματος και η συναδέλφωση των εκκλησιών, της Εκκλησίας της Βουλγαρίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου⁹, τη διοίκηση της παροικίας ανέλαβαν τέσ-

4. P. Tuğlacı, *Bulgaristan*, ό.π., σ. 183. Δύο εικόνες σε αρχοντικό της πόλης Koprivštica απεικονίζουν τους αμπατζήδες από την πόλη αυτή που ζούσαν στην Κωνσταντινούπολη το 1875.

5. H. D. Brazikov, *Njakoga*, ό.π., σ. 24.

6. N. Našov, *Knjaz Stefan Bogoridi* (biografični beležki), Sofija 1929. I. Δ. Βακιτζής, «Βογορίδης Στ.», *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια* 7 (1929) 443.

7. Α. Μέξης, *Η εν Χάλκη Ιερά Θεολογική Σχολή*, Εκατονταετηρίς 1944, Σταμπούλ 1953, σ. 29.

8. Ο N. Sarupov για το πρώτο μισό του 19ου αιώνα αναφέρει 48.000 ψυχές, ενώ ο I. Seliminski 100.000. *Bългарската Svetinja na Zlatnija Rog i Nejnoto Minalo* (Βουλγαρικό προσκύνημα στο Χρυσούν Κέρας και το παρελθόν του), Sofija 1923, σ. 8.

9. Χρύσανθος Αθηνών, *Το Βουλγαρικό Σχίσμα*, Αθήναι 1945. «Patrikhanе ile Bulgar Kilisesi diin Bariştilar» (Χτες συμφιλιώθηκαν το Πατριαρχείο και η Βουλγαρική Εκκλησία), *Εφημερίδα Cumhuriyet*, 26.10.1945.

σερις αντιπρόσωποι του Πατριαρχείου της Βουλγαρίας: Meletij, Boris, Kliment και Andreja¹⁰. Για τα επόμενα έτη, από το 1945 και ως σήμερα, η παροικία διευθύνεται από επταμελή Εκκλησιαστική Επιτροπή, η οποία εκλέγεται κάθε δύο έτη από μέρους των τουρκοϊπτηκών μελών της παροικίας¹¹. Η Επιτροπή εδρεύει στο μεγαλοπρεπέστατο μέγαρο της πρώην Εξαρχίας, στο Σισλί (Εικ. 1), και από τα βασικότερα καθήκοντά της είναι η προστασία της ακίνητης κοινοτικής περιουσίας¹².

Η βουλγαρική παροικία διατηρεί το ναό του αγίου Στεφάνου στο Φανάρι, που οικοδομήθηκε στη θέση του ομώνυμου ξύλινου ναού το 1898, από τον αρχιτέκτονα Ajnavur¹³ (Εικ. 2) και το ναό του αγίου Ιωάννου της Ρίλας που

10. Ο τάφος του Meletij († 1924) βρίσκεται στον περίβολο και μπροστά στην είσοδο του ναού του αγίου Στεφάνου, ενώ του Kliment παραπλεύρως του νεκροταφειακού ναού του αγίου Δημητρίου. Ο Andreja πέθανε στην Αμερική.

11. Για την τελευταία εκλογή της 3.12.1989 έλαβαν: İstefan Kovacı 112 ψήφους, Georgi Rizov 86, Ventsislav Korov 98, Miladenco Kopano 128, Kostantin Cidrov 118, Aleksandır Kačarov 85, Georgi Masev 84. Επιλαχόντες: Dimitri Atanasov 128, Konstantin Sarioğlu 73, Zlaten Šarkarov 119, Konstantin Nedelkov 80. Για τα κύρια ονόματα διατηρήθηκε η τουρκική γραφή. Βλ. Έγγραφο της Διεύθυνσης Νομικών Υποθέσεων Νομαρχίας Κωνσταντινούπολης με ημερομηνία 29.5.1990. Αρχείο Βουλγαρικής Παροικίας, που απόκειται στο μέγαρο της πρώην Εξαρχίας στο Σισλί.

12. Αρχικά η «Εξαρχία» βρισκόταν στη συνοικία Otraköy του Βοσπόρου, σε κτίριο που σώζεται ως σήμερα και που δεν ανήκει πια στην παροικία. Στην είσοδο προς τον κήπο υπάρχει η επιγραφή: «Yurt-Kur / Ortaköy / Misafirhanesi» (Ξενώνας του ιδρύματος Yurt-Kur στο Otraköy).

13. Μ. Γεδεών, *Εορτολόγιον Κωνσταντινουπόλιτου Προσκυνητού*, Κωνσταντινούπολις 1904, σ. 288. *Bългарската Svetinja*, ό.π., σ. 7. Στο ναό του αγίου Στεφάνου τελούνται αποκλειστικά γάμοι, καθώς επίσης και λειτουργία την πρώτη Κυριακή εκάστου μηνός, την ημέρα των Θεοφανείων, της Δεύτερης Ανάστασης, των ιεραποστόλων Κυρίλλου και Μεθοδίου και του Γενεθλίου της Θεοτόκου. (Προφορική μαρτυρία του ιερέα Κ. Kostov). Να σημειώσουμε εδώ ότι στο προαύλιο υπάρχουν οι τάφοι των Ilarion Makariopolski, Paisij Plovdivski, Avksentij Veleski κ.ά. Απέναντι στο ναό και επί της κεντρικής λεωφόρου σώζεται το Μετόχι, το οποίο, όπως προκύπτει από την επιγραφή κατά μήκος του γεισώματός του, κτίστηκε σε οικόπεδο του Στ. Βογορίδη το 1851 με σκοπό να λειτουργήσει ως σχολείο, αλλά και ως κατάλυμα. Το Μετόχι, όπου λειτουργησε το πρώτο βουλγαρικό τυπογραφείο, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εθνική αφύπνιση των Βουλγάρων. Η επιγραφή έχει ως εξής: «Bolgarskij narodnij imot s boznm soizvoleniem i spomostem carskim ze visokim soizreceniem vo vremija velicavsago carja Sultana Abdul Medzida Efendimiz i Patriarha Antima se pervaja Sograda Metoh Bolgarskaja Cerkve ot nejaze rodoljubivij visocajusti knjaz Stefan Bogoridi pred Bogom i celoveki posvjati i podari sie mesto bolgarskomu narodu ikze narodnim Spomostestvovanie i izdivivaniem vseobstnim sogradisja sej bolgarski metoh i pod nadzeratelstvom Soversajustja v leto 1851 god» (Βουλγαρικών εθνικών κτήμα θεϊκή ευαρεσκεία και βοήθεια και αυτοκρατορική ιψηλή αποφάσει επί σουλτάνου Αβδουλμετζίτ Εφένδη του μεγαλοπρεπούς αυτοκράτορος και Ανθίμου πατριάρχου ως πρώτον κτίριον Μετοχίου της Βουλγαρικής Εκκλησίας, του τόπου αφιερωθέντος και δωρηθέντος ενώπιον Θεού και ανθρώπων υπό της αυτού υψηλότητος του φιλοπάτριδος ηγεμόνος Στεφάνου Βογορίδου τω βουλγαρικώ λαώ, ανηγέρθη τούτο το βουλγαρικών μετόχιον λαϊκή συνδρομή και

βρίσκεται παραπλεύρως του μεγάρου της πρώην Εξαρχίας. Ο τελευταίος δεν είναι κτιστός ναός, αλλά από θερμοκήπιο λεμονιών μετατράπηκε σε παρεκκλήσι από τον Josif A' ¹⁴. Ο τρίτος ναός, που τιμάται στο όνομα του αγίου Δημητρίου, βρίσκεται στο βουλγαρικό νεκροταφείο και οικοδομήθηκε από τον Dimitri Spigon από τη Ζαγορίτσανη το 1921. Η κτητορική του επιγραφή αναφέρεται στο θλιβερό συμβάν της Ζαγορίτσανης, σε μια εποχή που δρούσαν εκεί τα βουλγαρικά και τα ελληνικά ανταρτικά σώματα¹⁵. Ως το 1990 η βουλγαρική παροικία διατηρούσε και το παρεκκλήσι του αγίου Παντελεήμονος στο βουλγαρικό νοσοκομείο. Είναι συνηθισμένο φαινόμενο σε χριστιανικά νοσοκομεία να υπάρχει και παρεκκλήσι για τις θρησκευτικές ανάγκες των ασθενών και των οικείων τους. Το εκκλησάκι είχε φορητές εικόνες, αλλά πρόσφατα είχε διακοσμηθεί και με εξαιρετικές τοιχογραφίες. Το 1990, όπως θα δούμε παρακάτω, όταν μετά από αλληπάλληλες δίκες η Διεύθυνση Βακουφίων περιέλαβε στην κατοχή της το νοσοκομείο, το παρεκκλήσι μετατράπηκε σε τζαμί. Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ποτέ δεν έπαυσε να καταβάλλει προσπάθειες για να της επιστραφούν οι φορητές εικόνες και τα ιερά σκεύη που κατασχέθηκαν ως βακουφική περιουσία.

Μοναδικός ιερέας της ολιγάριθμης σήμερα παροικίας είναι ο Konstantin Kostov¹⁶, ο οποίος βοηθείται στην τέλεση των θρησκευτικών του καθηκόντων από δύο ιεροψάλτες, τον Argiri Çalmon και τον Boris Marçev. Από τα μέσα περίπου του αιώνα μας, η παροικία διατηρεί μια αξιόλογη δεκαεξαμελή μικτή εκκλησιαστική χορωδία, η οποία αποτελεί τιμή και καύχημα για την ολιγομελή παροικία¹⁷. Από το 1989 τη χορωδία διευθύνει ο νεαρός και

πανδήμω δαπάνη και επερατώθη διά επιστασίας κατά το θέρος του έτους 1851). Ειχαριστώ τον ιερέα Κ. Kostov για την παραχώρηση της επιγραφής και τη συνάδελφο Ξανθίπη Κοτζαγεώργη για τη μετάφρασή της στην ελληνική.

14. Στο ναό του αγίου Ιωάννου τελούνται αποκλειστικά οι βαπτίσεις. Η καμπάνα στο απλοϊκό κωδωνοστάσιο φέρει την επιγραφή: Εργοστάσιον / Κ. Μιχαήλ / Κουεϊμτσόπουλ. / 1901 / Βουνάρχισσαρ.

15. Κ. Α. Βακαλόπουλος, *Μακεδονικός Αγώνας*, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 126.

16. Ο ιερέας Κ. Kostov γεννήθηκε στο προάστειο του Αγίου Στεφάνου της Κωνσταντινούπολης. Αποφοίτησε από το σχολείο Josif A' και συνέχισε τις σπουδές του στο Ιταλικό Λύκειο. Από μικρό παιδί προσέφερε τις υπηρεσίες του στο ιερό και στο αναλόγιο, διευθύνοντας τη χορωδία κατά τα έτη 1961-1972 και 1978-1989, χάρη στην υπέροχη φωνή του και την άρτια κατάρτισή του στην εκκλησιαστική μουσική. Χειροτονήθηκε τον Οκτώβριο του 1989, στη θέση του αποθανόντος προκατόχου του Evgenios Ganço Çobanov († Ιούλιος του 1989). Προηγούμενως, στους ναούς της βουλγαρικής παροικίας υπηρέτησαν οι εξής: Belçev (1945), Boris Astarçev (1945-1946), Roman Petrov, την ίδια χρονική περίοδο, Ioakim Mustrev († 12.1.1963), Kiril Antonov διάκονος (1944-1945), Blagoy Ciflyanov (1945-1949), Mihail Dimitrov (1952-1966), Ventseslav Dimitrov (1966-1975), γιος του προηγούμενου, Evgenios Ganço Çobanov (1959-1989). (Προφορική μαρτυρία του ιερέα Κ. Kostov).

17. Είναι άγνωστη η χρονολογία που πρωτοϊδρύθηκε η χορωδία. Το 1945 επανασυστήθηκε

δόκιμος μουσικός Kirjako Liazev.

Το πρώτο βουλγαρικό σχολείο ιδρύθηκε στο Μετόχι υπό το όνομα «Kiril i Metodij» το 1857, σε μια εποχή που η Κωνσταντινούπολη προοριζόταν να γίνει για τους Βουλγάρους πνευματικό και εκδοτικό κέντρο. Μετά την ανεξαρτητοποίηση της βουλγαρικής εκκλησίας, η «Blagodetelno Bratstvo Prosvesteniye» (Φιλανθρωπική Αδελφότητα Παιδεία) ίδρυσε σχολεία σε όλες σχεδόν τις συνοικίες της οθωμανικής πρωτεύουσας, όπου ζούσε συμπαγής βουλγαρικός πληθυσμός¹⁸.

Ένα από τα σημαντικότερα σχολεία της παροικίας είναι αυτό που λειτουργούσε στο Πέραν ως την εποχή μας, υπό το όνομα του ιδρυτή του Josif A'. Σφραγίδα του σχολείου φέρει τη χρονολογία 1897, πράγμα το οποίο υποδηλώνει το έτος ίδρυσής του. Αρχικά, το σχολείο λειτούργησε ως «Osponno Uciliste» (τετρατάξιο δημοτικό), ενώ αργότερα προστέθηκε «Proгимnazija», δηλαδή οι τρεις προγυμνασιακές τάξεις, η Ε', η Στ' και η Ζ'¹⁹.

Στην ομαλή λειτουργία του σχολείου Josif A' καθοριστικό ρόλο έπαιξαν τα μέτρα που έλαβε το Υπουργείο Παιδείας κατά τη δεκαετία του '30, απαγορεύοντας το διορισμό δασκάλων από τη Βουλγαρία, καθώς επίσης και την εγγραφή βουλγαροπαίδων με τουρκική υπηκοότητα. Αποτέλεσμα της τακτικής αυτής ήταν, το σχολείο να συνεχίσει τη λειτουργία του με ελάχιστους μαθητές, αφού τα περισσότερα μέλη της παροικίας είχαν τουρκική υπηκοότητα.

από τον Bogomil Pavlov, ο οποίος διετέλεσε χοράρχης ως το 1961. Την εποχή της χοραρχείας του Nikola Şapharov (1972-1978) κρίθηκε απαραίτητη η συμμετοχή και των γυναικών. (Προφορική μαρτυρία των N. Şapharov, K. Kostov και K. Liajev).

18. P. Tuğlaci, *Bulgaristan*, ό.π., σ. 184. Στο σχολείο αυτό, που λειτούργησε ως το 1924, δίδαξαν προσωπικότητες όπως ο P. Slavejkov, ο Arhimandrit Partenij Zografski, ο Ilarion Makariopolski, και στα τελευταία έτη της λειτουργίας του ο İvan Penev, διευθυντής, και οι δασκάλες Maria Stojanova και Penka Mladenova. (Προφορική μαρτυρία της μητέρας του K. Kostov).

Άλλο ένα σχολείο που ως σήμερα παραμένει ζωντανό στη μνήμη των μελών της βουλγαρικής παροικίας, γιατί οι περισσότεροι σ' αυτό έμαθαν τα πρώτα γράμματα, είναι το τετρατάξιο Δημοτικό σχολείο στο Kumkari, το οποίο ιδρύθηκε το 1908, αν κρίνουμε από τη σφραγίδα του. Διευθυντές του σχολείου αναφέρονται οι Kožuharov, Kasirov και δάσκαλοι οι Martinova, Iliev, Rogoņev, παιδονόμος ο Nikola. Το 1935, επειδή εμφανής ήταν ο κίνδυνος κατάρρευσής του, οι κοινοτικές αρχές αποφάσισαν να λειτουργήσει το σχολείο σε ενοικιαζόμενο σπίτι στο Gedikpaşa - Azak Yokuşu, και το αμέσως επόμενο έτος (1936-1937) σε ξύλινη οικία στο Laleli για ένα σχολικό έτος, οπότε και διέκοψε την ιστορική του πορεία. (Προφορική μαρτυρία της Nedelka Kueva).

19. Επιτάχθηκε, όπως όλα σχεδόν τα χριστιανικά σχολεία στην Κωνσταντινούπολη, κατά τη διάρκεια του πρώτου παγκόσμιου πολέμου, για να φιλοξενήσει τους Γάλλους στρατιώτες, συνέχισε όμως την παράδοση των μαθημάτων στην έδρα της Εξαρχίας στο Σισλί επί τρία έτη. (Προφορική μαρτυρία της Maria Prokorova).

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση μαθητή, ο οποίος ήταν μόνος στην τάξη καθ' όλη τη χρονική διάρκεια της επτάχρονης φοίτησής του στη δεκαετία του '60. Το σχολείο υπολειτούργησε ως το 1983, οπότε και έκλεισε οριστικά από έλλειψη μαθητών. Όσον αφορά τους βουλγαρόπαιδες με τουρκική υπηκοότητα που αποκλείστηκαν από τη φοίτηση στο σχολείο Josif A', αυτοί συνέχισαν τις σπουδές τους σε ελληνικά και ξένα σχολεία. Το 1966 όμως απαγορεύτηκε η φοίτησή τους και στα ελληνικά σχολεία, για να υποχρεωθούν να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε σχολεία τουρκικά ή και ξένα ή ακόμη να εγκαταλείψουν τη γενέτειρά τους γι' αυτό το λόγο.

Σε μια εποχή κατά την οποία ο αριθμός πτυχιούχων τουρκικών πανεπιστημιακών σχολών ήταν πάρα πολύ μικρός ανάμεσα στα μέλη της παροικίας, το 1947, διευθυντής του σχολείου Josif A' διορίστηκε ο Janko Nedelkon, απόφοιτος της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως (1943) και βοηθός του ιδρυτή της ίδιας Σχολής καθηγητή Alfred Kantonič (1943-1947). Παρά το γεγονός ότι διατηρούσε τη βουλγαρική υπηκοότητα, ο J. Nedelkon παρέμεινε στη θέση του ως την οριστική διακοπή της λειτουργίας του σχολείου, έχοντας ως συναδέλφους, εκτός από τον Τούρκο υποδιευθυντή, την Ivanka Kostova και τη γραμματέα Olga Dinçoglu²⁰.

Σύμφωνα με τους νόμους που ίσχυαν πριν από το 1923 δεν ήταν δυνατό να γίνει η καταγραφή του σχολικού κτιρίου στο κτηματολόγιο στο όνομα νομικού προσώπου. Τότε κρίθηκε σκόπιμο να καταγραφεί στο όνομα του εξάρχου Josif A'. Μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας, θα μπορούσε να γίνει η εγγραφή του στο όνομα της βουλγαρικής κοινότητας, αλλά η τελευταία φαίνεται ότι επέδειξε αδικαιολόγητη αδιαφορία, οπότε με το θάνατο του Josif A' το τριώροφο σχολικό κτίριο θεωρήθηκε ότι δεν έχει κληρονόμο και, όπως συμβαίνει σε παρόμοιες περιπτώσεις, έγινε ιδιοκτησία της Διεύθυνσης Βακουφίων. Όταν το 1991, οκτώ έτη μετά τη διακοπή της λειτουργίας του, επισκεφτήκαμε το σχολικό οικοδόμημα εμφανής ήταν η ερείπωση και καταστροφή του από την εγκατάλειψη (Εικ. 3). Ξαναεπισκεφτήκαμε το κτίριο ύστερα από δύο έτη. Μέσα στα χαλάσματα βρήκαμε όρθιο ένα τμήμα μόνο

20. Ο J. Nedelkon γεννήθηκε το 1914 στη συνοικία Kumkari (Κοντοσκάλι) της Κωνσταντινούπολης. Τα πρώτα μαθήματα παρακολούθησε στο βουλγαρικό σχολείο της γενέτειράς του, ενώ τις προгимνασιακές τάξεις στο σχολείο Josif A'. Συνέχισε τις σπουδές του στη Ροβέρτιο (1938) και στην Οδοντιατρική Σχολή, από την οποία αποφοίτησε το 1943. Προηγουμένως, διευθυντές του σχολείου Josif A' διετέλεσαν οι Kjulev (1922), Katerinski, Boskon, Ivan Simeonon και δάσκαλοι οι Nikola Fumaciev, ποιητής, Ivanka Simeonova, Martinova, Boyçev, Paralingona, Zahariev κ.ά. (Προφορική μαρτυρία του J. Nedelkon). Παιδονόμος μαζί και μάγειρας ήταν ο Bay Kuzo Korapan, ο οποίος, πέρα από τα καθήκοντά του, συνόδευε τα βουλγαρόπαιδα των περιοχών Langa, Yeni Bahçe και Et Meydanı με το τραμ της γραμμής Harbiye-Aksaray. (Πληροφορία του Konstantin Kuev).

του πρώτου ορόφου του. Το σχολείο Josif A´ είχε κατεδαφιστεί, εξαιτίας μάλλον των κινδύνων που εγκυμονούσε η κατάσταση του για τη γύρω περιοχή.

Το ίδρυμα για το οποίο δικαιολογημένα ένιωθε υπερηφάνεια η παροικία και λειτούργησε ως ο πλέον δραστήριος οργανισμός πολιτιστικής προπαγάνδας για τη Βουλγαρία υπήρξε το επιβλητικό βουλγαρικό νοσοκομείο (Εικ. 4). Ιδρύθηκε με το σκεπτικό ότι αφού οι διάφορες εθνότητες στην Κωνσταντινούπολη είχαν το δικό τους νοσοκομείο θα έπρεπε και οι Βούλγαροι να αποκτήσουν το δικό τους, για να καλύψουν και τις ανάγκες αυτών που κατέφθαναν στην οθωμανική πρωτεύουσα προσωρινά για επαγγελματικούς λόγους, όχι μόνο από τη Βουλγαρία, αλλά και από διάφορα μέρη της αυτοκρατορίας. Η υλοποίηση της ιδέας αυτής ανατέθηκε από τον έξαρχο Josif A´ στην Αδελφότητα «Bratstvo» (Αδελφосύνη), που ιδρύθηκε επί τούτου το 1895 και υποστηρίχθηκε υλικά από πολλούς φιλοπάτριδες Βουλγάρους. Δωρεές άρχισαν να καταφθάνουν εκτός από τη Βουλγαρία, και από την Ανατολική Ρωμυλία, τη Μακεδονία, τη ρουμανική Δοβρουσά, τη Βεσσαραβία κ.α. Άξιο προσοχής είναι ότι η βουλγαρική κυβέρνηση με την εγκύκλιο 5141/11.10.1902 του Υπουργείου Εσωτερικών κάλεσε όλες τις κοινότητες να προβλέψουν στους ετήσιους προϋπολογισμούς τους ένα μικρό χρηματικό ποσό για το νοσοκομείο αυτό, πράγμα το οποίο έκανε και η ίδια, καταχωρώντας ετησίως δέκα χιλιάδες λέβα για το μελλοντικό νοσοκομείο.

Ο τραπεζίτης Enlogij Georgien, όταν κλήθηκε να βοηθήσει, εξέφρασε την επιθυμία να ανεγείρει με τα δικά του μέσα το νοσοκομείο, το οποίο θα έπρεπε να φέρει το όνομά του, και υποσχέθηκε ένα πρώτο ποσό από έξι χιλιάδες χρυσά ναπολεόνεια. Επίσης, ο διαπρεπής γιατρός της Σόφιας Asen Σισμαπον, ο οποίος εκείνο τον καιρό έμενε παρεπίδημος στην Κωνσταντινούπολη, κληροδότησε στο νοσοκομείο όλη του την ακίνητη περιουσία, δηλ. το ανεκτίμητης αξίας κτίριο στο κέντρο της Σόφιας. Λίγο αργότερα ο Aleksandar Georgien διέθετε για τον ίδιο σκοπό το μισό μέγαρό του στην πόλη Burgas, το οποίο μαζί με το άλλο μισό —ιδιοκτησία του ναού Κυρίλλου και Μεθοδίου στην ίδια πόλη— απαλλοτριώθηκε από το Υπουργείο του Ηλεκτρισμού της Βουλγαρίας το 1951 και το ποσό των 1.723.596 λέβα κατατέθηκαν σε τράπεζα σε λογαριασμό του νοσοκομείου²¹.

21. Dr. Vasil Ingilizov, Direktor na Bǎlgarskata Bolnica v gr. Istanbul, Izloženie, Istorija na Bolnicata (Διευθυντής του Βουλγαρικού Νοσοκομείου στην Κωνσταντινούπολη, Έκθεση, Το Ιστορικό του Νοσοκομείου), σ. 2. (Ανέκδοτο, δακτυλογραφημένο κείμενο εννέα σελίδων, από το αρχείο του K. Liajev, τον οποίο ευχαριστώ και από τη θέση αυτή για την παραχώρηση φωτοαντιγράφων. Η έκθεση θα πρέπει να συντάχθηκε μετά το 1968, αφού περιέχει στοιχεία του

Το νοσοκομείο, σύμφωνα με την αυτοκρατορική διαταγή της 1 Σαφέρ 1314 εγείρας (12 Ιουλίου 1896), θα κτιζόταν στη συνοικία Feriköy οδός Hasköy, σε οικόπεδο 3.134 μέτρων, και τα έξοδα ανέγερσής του θα καταβάλλονταν από τον Ε. Georgiev, ο οποίος βρισκόταν στη Ρουμανία²². Η ανέγερση του νοσοκομείου άρχισε το 1897, αλλά ο κύριος δωρητής και ιδρυτής του δεν μπόρεσε να δει ολοκληρωμένο το νοσοκομείο, γιατί πέθανε το ίδιο έτος. Την ανέγερσή του ανέλαβε ο καθολικός του κληρονόμος τραπεζίτης και λόγιος Ivan Evstatiev Gešov. Οι δαπάνες υπερέβησαν κατά πολύ το ποσό που είχε χορηγήσει ο Ε. Georgiev. Τα εγκαίνια του νοσοκομείου τελέστηκαν στις 25.4.1902 από την «αυτού μακαριότητα» και με τη συμμετοχή του ανώτερου βουλγαρικού κλήρου, των εκπροσώπων του βασιλιά και της βουλγαρικής κυβέρνησης, των εκπροσώπων του σουλτάνου Χαμίτ και της επίσημης οθωμανικής διοίκησης και πλήθους κόσμου. Ο εορτασμός αυτός θεωρείται ως μια από τις πιο λαμπρές πνευματικές γιορτές των Βουλγάρων της Κωνσταντινούπολης²³.

Σύμφωνα με τους νόμους της εποχής, όπως και στην περίπτωση του σχολείου Josif A', επειδή δεν ήταν δυνατό το νοσοκομείο να καταγραφεί στο όνομα ενός νομικού προσώπου, καταχωρήθηκε στο αυτοκρατορικό κτηματολόγιο στο όνομα του εξάρχου Josif A'. Επίσης, το 1921 ο τότε υπουργός των εξωτερικών της Βουλγαρίας Aleksandar Stambolijski απέσπασε το νοσοκομείο από το Υπουργείο Εθνικής Υγείας και το προσάρτησε στο Υπουργείο των Εξωτερικών, ως ίδρυμα πολιτιστικής προπαγάνδας στο εξωτερικό. Από τότε το νοσοκομείο διατηρούσε τις σχέσεις του με το αναφερόμενο Υπουργείο, υποβάλλοντας κάθε έτος για έγκριση το σχέδιο του προϋπολογισμού του και λαμβάνοντας επιχορηγήσεις χωρίς τις οποίες δεν θα μπορούσε να υφίσταται. Μετά την ανακήρυξη της δημοκρατίας στην Τουρκία το 1923, οπότε τέθηκαν σε εφαρμογή νέοι νόμοι, δεν έγιναν οι απαιτούμενες διατυπώσεις από μέρους των παραγόντων της βουλγαρικής παροικίας για το συνολικό επανα-

οικονομικού έτους 1968 και κατά πάσα πιθανότητα πριν από το 1972, έτος αποχώρησης από το νοσοκομείο του συντάκτη της έκθεσης Dr. V. Ingilizov. Ευχαριστώ τη συνάδελφο Ξανθίππη Κοτζαγεώργη για τη μετάφραση της έκθεσης από τη βουλγαρική στην ελληνική.

22. Αυτοκρατορική άδεια για την ανέγερση του νοσοκομείου. Το έγγραφο είναι μεταγραμμένο στη νέα τουρκική από συμβολαιογραφείο του Σισλί και απόκειται στο αρχείο της βουλγαρικής παροικίας. Το νοσοκομείο κτίστηκε παραπλεύρως του βραχίχιου Βουλγαρικού Πνευματικού Σεμιναρίου, στον τόπο που σήμερα ονομάζεται Hütiyet Tepesi.

23. Το νοσοκομείο από την ίδρυσή του ως τα τελευταία έτη λειτουργούσε με 50 κλίνες και με δύο τμήματα: παθολογικό και χειρουργικό. Στο χειρουργικό τμήμα νοσηλεύονταν και ασθενείς με προβλήματα ορθοπαιδικά, ουρολογικά κλπ. Dr. V. Ingilizov, Izlozenie, ό.π., σ. 7. Πβλ. Bulgar Hastanesi Direktörü [P. Lazarov], *Istanbul Sisi Bulgar Hastanesi İç Hizmet Vazifeler Talimatnamesi* (Κανονισμός της Εσωτερικής Λειτουργίας του Βουλγαρικού Νοσοκομείου στο Σισλί της Κωνσταντινούπολης), İstanbul 1936, 8 σ.

προσδιορισμό της κτηματικής περιουσίας του βουλγαρικού κράτους ή της παροικίας. Έτσι, το 1938, σύμφωνα με το νόμο περί βακουφίων που τέθηκε σε ισχύ στις 14.12.1935, το νοσοκομείο μεταβιβάστηκε από την κυριότητα του εξάρχου Josif A' στο τουρκικό κράτος, με το δικαιολογητικό ότι ο εξάρχος πέθανε χωρίς να αφήσει κληρονόμους αναγνωρισμένους από τους τουρκικούς νόμους.

Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο η Διεύθυνση Εθνικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας στην Κωνσταντινούπολη, με την εγκύκλιο 711/25.3.1950 ανακοίνωσε στη Διεύθυνση του νοσοκομείου ότι το νοσοκομείο είναι μειονοτικό ίδρυμα. Επίσης, με το ίδιο διάταγμα επιβλήθηκε η αντικατάσταση των υγειονομικών υπαλλήλων, οι οποίοι ήταν Βούλγαροι υπήκοοι, με Τούρκους υπηκόους. Αμέσως απολύθηκαν τρεις νοσοκομειακές αδελφές και τρεις ανειδίκευτοι νοσοκόμοι με βουλγαρική υπηκοότητα, ενώ η θέση του υπεύθυνου διευθυντή δόθηκε στο Βούλγαρο νοσοκομειακό γιατρό, Τούρκο υπήκοο, Vasil Ingilizov. Ο πρώην διευθυντής Petar Lazarov²⁴, ο οποίος είχε βουλγαρική υπηκοότητα, παρέμεινε μόνο ως νοσοκομειακός γιατρός²⁵.

Στις 29.4.1950, η οικονομική εφορία «Defterdarlık» της Κωνσταντινούπολης, στηριζόμενη στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας της, ζήτησε εγγράφως από τη Διεύθυνση του νοσοκομείου την καταβολή 62.400 λιρών Τουρκίας, μέσα σε δεκαπέντε μέρες, για ενοίκιο από 1.6.1945 έως 30.4.1950. Η βουλγαρική κυβέρνηση διαμαρτυρήθηκε για τις πράξεις αυτές, οι οποίες έθιγαν το νοσοκομείο και την άλλη βουλγαρική περιουσία στην Κωνσταντινούπολη. Στις 22.5.1954 η Διεύθυνση του νοσοκομείου έλαβε δικαστική κλήση, η οποία της ανακοίνωνε ότι μετά από αίτηση του «Defterdarlık» έγινε αγωγή εναντίον του νοσοκομείου για φθορές που προκλήθηκαν από την παράνομη κατοχή του, για ενοίκιο από 1.6.1945 συνολικού ποσού 75.000 τουρκικών λιρών, τόκους, δικαστικές δαπάνες και άλλες υποχρεώσεις οικονομικού χαρακτήρα έως τις 14.6.1951. Η Διεύθυνση του νοσοκομείου διατύπωσε τα επιχειρήματά της για την κατοχή της νοσοκομειακής περιουσίας από το βουλγαρικό κράτος

24. Γεννήθηκε το 1880 στη Βουλγαρία. Αποφοίτησε από την Ιατρική Σχολή της Σόφιας και αμέσως μετά εργάστηκε ως ειδικός παθολόγος στο τμήμα του Καθ. Widal στο Παρίσι. Το 1902 εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη για να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο Βουλγαρικό Νοσοκομείο, αναλαμβάνοντας λίγο μετά και τη Διεύθυνσή του. Πέθανε το 1959 εν ενεργεία. P. Tuzlaci, *Bulgaristan*, ό.π., σ. 195.

25. Μετά τον V. Ingilizov διηύθυναν το νοσοκομείο ο Dr. Sarkis Codil (1972-1980), ο Dr. Dimitri Sestakov, ο οποίος σήμερα προσφέρει τις υπηρεσίες του στο Γαλλικό Νοσοκομείο, και ο Blagoj Levendov. Άλλοι γιατροί που εργάστηκαν στο νοσοκομείο είναι: Lambo Temçev (εγκαταστάθηκε στον Καναδά), Blagoj Lutikov (εγκαταστάθηκε στην Αμερική), ενώ οι Petro Şenol, ωτορινολαρυγγολόγος, Dimitri Lakov, παιδίατρος, και Yorgi Çolak ζουν στην Κωνσταντινούπολη. (Κατά προφορική μαρτυρία του Argiri Çalmov).

και το ζήτημα έφτασε σε όξυνση αρκετές φορές. Τελικά, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου της Τουρκίας η υπόθεση έκλεισε για ακαθόριστο χρονικό διάστημα.

Ως το 1966 δεν έγινε κανένας υγειονομικός και οικονομικός έλεγχος στο νοσοκομείο από τη Διεύθυνση Βακουφίων, αλλά το ίδιο έτος, εξαιτίας της επιδείνωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων λόγω του κυπριακού προβλήματος, επακολούθησαν αυστηροί έλεγχοι στα ελληνικά ιδρύματα και κοντά σ' αυτά και στα ιδρύματα των άλλων εθνοτήτων, μεταξύ των οποίων και στο νοσοκομείο, χωρίς ωστόσο να προκύψει καμία απολύτως παρατυπία (18.4. 1966). Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Διεύθυνση του νοσοκομείου εξακολουθεί να ενεργεί ως ιδιοκτήτης και στην επίσημη αλληλογραφία με τα τουρκικά κρατικά ιδρύματα, πληρώνοντας τακτικά τους φόρους του νοσοκομειακού κτιρίου, την ασφάλεια έναντι πυρκαγιάς κλπ.

Με το διαμελισμό των εδαφών της οθωμανικής αυτοκρατορίας είχε αλλάξει ουσιαστικά και ο πρωταρχικός προορισμός του νοσοκομείου, που δημιουργήθηκε για τις ανάγκες της βουλγαρικής παροικίας, αφού νοσήλευε πλέον και ασθενείς από άλλες εθνότητες, κυρίως Τούρκους. Το γεγονός όμως αυτό δεν επηρέασε καθόλου την πορεία του νοσοκομείου· αντίθετα μάλιστα έγιναν βασικές επιδιορθώσεις και προσθήκες στο νοσοκομειακό συγκρότημα, παραγγέλθηκαν μηχανήματα και όργανα για την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της σύγχρονης ιατρικής, δαπανήθηκαν προς τούτο τεράστια ποσά, ακριβώς για να διατηρηθεί το νοσοκομείο στο επίπεδο των καλά οργανωμένων υγειονομικών ιδρυμάτων²⁶.

Το 1989 οι τουρκικές αρχές ζήτησαν από τη βουλγαρική κοινότητα να οριστεί επιτροπή νοσοκομείου. Παράγοντες της κοινότητας, ίσως μετά από συνεννόηση με τη βουλγαρική κυβέρνηση, αρνήθηκαν να συμμορφωθούν προς το αίτημα των τουρκικών αρχών, μη αναγνωρίζοντας τη βακουφική του ιδιότητα, πράγμα το οποίο πιθανότατα θα αφαιρούσε την κυριότητα του βουλγαρικού κράτους πάνω στο νοσοκομείο και θα του προσέδιδε χαρακτήρα μειονοτικού ιδρύματος. Τελικά, ο τότε διευθυντής του νοσοκομείου Blagoj Levenpdon αναγκάστηκε να υπογράψει την παράδοση του νοσοκομείου στη Διεύθυνση Βακουφίων. Σήμερα το βουλγαρικό νοσοκομείο είναι νοικιασμένο στην εφημερίδα *Türkiye*, από την οποία πήρε και το νέο του όνομα «*Türkiye Gazetesi Hastanesi*» (Νοσοκομείο της Εφημερίδας Τουρκίας)²⁷.

26. V. Ingilizov, *Izloženie*, ό.π., σ. 8.

27. Τότε μετατράπηκε το εκκλησάκι του αγίου Παντελεήμονος σε τζαμί. Βλ. εικόνα του παρεκκλησίου στον P. Tuğlacı, *Bulgaristan*, ό.π., σ. 194.

Ο διευθυντής του βουλγαρικού νοσοκομείου Dr. Vasil Ingilizov (1959-1972) στο ιστορικό σημείωμα που συνέταξε ο ίδιος για το νοσοκομείο, ως διευθυντής, αναφέρει ότι «Η κοινότητά μας αριθμούσε τότε (1902-1913) στην Ισταμπούλ περισσότερες από 30.000 ψυχές... Εξαιτίας των δυσμενών για τους Βουλγάρους συνθηκών που προέκυψαν από τους πολέμους, η κοινότητά μας μειώθηκε και τώρα δεν αριθμεί περισσότερα από 1.200 μέλη»²⁸.

Πρέπει να τονιστεί εδώ ότι οι Βούλγαροι, τόσο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας όσο και αυτήν της τουρκικής δημοκρατίας, υπήρξαν νομοταγείς και φιλήσυχoi πολίτες, αναπτύσσοντας φιλικές σχέσεις με όλες τις εθνότητες και με τους Τούρκους, ανεξάρτητα αν είχαν τη βουλγαρική ή την τουρκική υπηκοότητα. Σήμερα, η βουλγαρική παροικία έχει να επιδείξει αξιόλογη δραστηριότητα στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας²⁹, αλλά και στο χώρο της επιστήμης, του εμπορίου κλπ. Η παρουσία της όμως στην Κωνσταντινούπολη δεν επισφραγίστηκε με διεθνή ή διμερή συνθήκη μεταξύ της Τουρκίας και της Βουλγαρίας, για να θεωρείται αναγνωρισμένη μειονότητα, αν και αυτό σε τελική ανάλυση δεν παίζει καθοριστικό ρόλο για να παραμείνει ένας πληθυσμός στον τόπο του.

Στην περίπτωση της βουλγαρικής παροικίας, πέρα από «τις δυσμενείς συνθήκες για τους Βουλγάρους που προέκυψαν από τους πολέμους», νομί-

28. V. Ingilizov, *Izloženie, ó.π., σ. 7*. Οθωμανική στατιστική του 1893 για την Κωνσταντινούπολη αναφέρει 400 γυναίκες και 3.977 άνδρες. K. H. Karpat, «Ottoman population records and the census of 1881/82-83», *International Journal of Middle East Studies* 9 (1978) 237. Επίσης, δύο στατιστικές, η μία του οθωμανικού κράτους του 1910 και η άλλη του Οικουμενικού Πατριαρχείου του 1912, αναφέρουν αντίστοιχα 6.000 και 4.300 Βουλγάρους στην Κωνσταντινούπολη. D. Pentzopoulos, *The Balkan Exchange of Minorities and its Impact upon Greece*, Paris 1962, σ. 31-32. Πιστεύουμε ότι ο αριθμός που δίνει ο V. Ingilizov είναι πολύ πιο κοντά στην πραγματικότητα.

29. Η «Blagotvoritelno Druzestvo Radost» (Φιλόπτωχος Αδελφότητα Χαρά) και η «Druzestvo Rotkera» (Αδελφότητα Αλληλεγγύη), είναι δύο σωματεία που ιδρύθηκαν στις αρχές του αιώνα μας, συνεχίζοντας τη δράση τους και μετά τη συνθήκη της Λωζάνης. Η Radost ιδρύθηκε το 1909 με σκοπό να βοηθήσει τις φτωχές οικογένειες και τους άπορους μαθητές. *Istanbul Radost Bulgar Hayır Derneği Tüzüğü* (Καταστατικό του Βουλγαρικού Φιλανθρωπικού Συλλόγου στην Κωνσταντινούπολη), δακτυλογραφημένο κείμενο εννέα σελίδων, χ.τ., χ.χ. Αριθμεί 150 περίπου μέλη και εδρεύει στην πρώην Εξαρχία στο Σισλί, στο διώροφο κτίριο παραπλευρώς του ναού του αγίου Ιωάννου της Ρίλας. Στις εκλογές της 1.1.1990 μέλη του πενταμελούς Διοικητικού Συμβουλίου αναδείχθηκαν οι κυρίες: Ivanka Kostova πρόεδρος, Violeta Başeva αντιπρόεδρος, Lena Kovačeva γραμματέας, Dobrinka Köseva ταμίας, Slavka Çilceva λογίστρια. Η Rotkera ιδρύθηκε το 1919 ως αθλητικός σύλλογος, αλλά είχε ως σκοπό και τη φιλανθρωπία. Περισσότερο ήταν γνωστή ως ποδοσφαιρική ομάδα, η οποία σε συννοικιακές διοργανώσεις ποδοσφαίρου, που συνηθίζονταν τότε, είχε τη φήμη μιας σκληρής αντιπάλου των αντίστοιχων ελληνικών (Πέρα, Ταταύλα) και αρμενικών (Σισλί, Εσαγιάν). Η Rotkera διαλύθηκε στη διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, επειδή πολλοί από τους παίκτες της εγκατέλειψαν τότε την Τουρκία.

ζουμε ότι η μείωση του πληθυσμού της παροικίας οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος και στην απαγόρευση εγγραφής βουλγαροπαίδων με τουρκική υπηκοότητα στο σχολείο Josif A' και μάλιστα από τη δεκαετία του '30, γεγονός που θυμίζει παρόμοια ενέργεια στη Βουλγαρία, σε βάρος των τουρκικών σχολείων πριν από τη δεκαετία του '60³⁰. Ο γνωστός Φόρος Περιουσίας «Varlık Vergisi»³¹ το 1942, τα γεγονότα του 1955, παρά το ότι οι Βούλγαροι δεν είχαν καμιά απολύτως σχέση με τα ελληνοτουρκικά, και ακόμη περισσότερο ο αντίκτυπος των σχέσεων μεταξύ της Τουρκίας και της Βουλγαρίας, οι οποίες σχεδόν πάντα ήταν οξυμένες εξαιτίας της πολιτικής αφομοίωσης που ασκούσε η κυβέρνηση του Ζίνκον σε βάρος των μουσουλμάνων³², επέδρασαν αρνητικά πάνω στα μέλη της βουλγαρικής παροικίας, υποχρεώνοντας πολλούς από αυτούς να εγκαταλείψουν τη γενέτειρά τους.

Σήμερα, η παροικία αριθμεί μόλις 400-500 άτομα και οδηγείται μέρα με τη μέρα σε τελικό αφανισμό, αφού για τα έτη 1985-1990 έχουμε κατά μέσο όρο ετησίως 5 βαπτίσεις, 4 γάμους και 17 θανάτους³³.

30. Το 1950 στη Βουλγαρία λειτουργούσαν 1.200 περίπου τουρκικά σχολεία. Αύξηση 300% σε σύγκριση με το έτος 1944. Η συνένωση των τουρκικών σχολείων με τα βουλγαρικά σχολεία έγινε πριν από το 1960, ενώ καταργήθηκαν τα πρώτα γύρω στα 1970. Hazırlayan: Norveç Helsinki Komitesi (Επιμέλεια: Νορβηγία Επιτροπή Ελσίνκι), «Bulgaristan'daki Türk ve İslam Azınlığına Baskı» (Πιέσεις σε βάρος της τουρκικής και μουσουλμανικής Μειονότητας στη Βουλγαρία), Μετάφραση: Καθ. Πανεπιστημίου Yaşar Yücel, *Belleten* 201 (1988) 1454.

31. R. Akar, *Varlık Vergisi* (Φόρος Περιουσίας), İstanbul 1992, σ. 93.

32. B. Şimşir, *The Turkish Minority Press in Bulgaria; Its History and Tragedy 1865-1985*, Ankara 1986. Του ιδίου, *The Turks of Bulgaria 1865-1985*, London 1988.

33. Αρχείο της Βουλγαρικής Παροικίας, Φάκελοι Βαπτίσεων, Γάμων και Θανάτων.

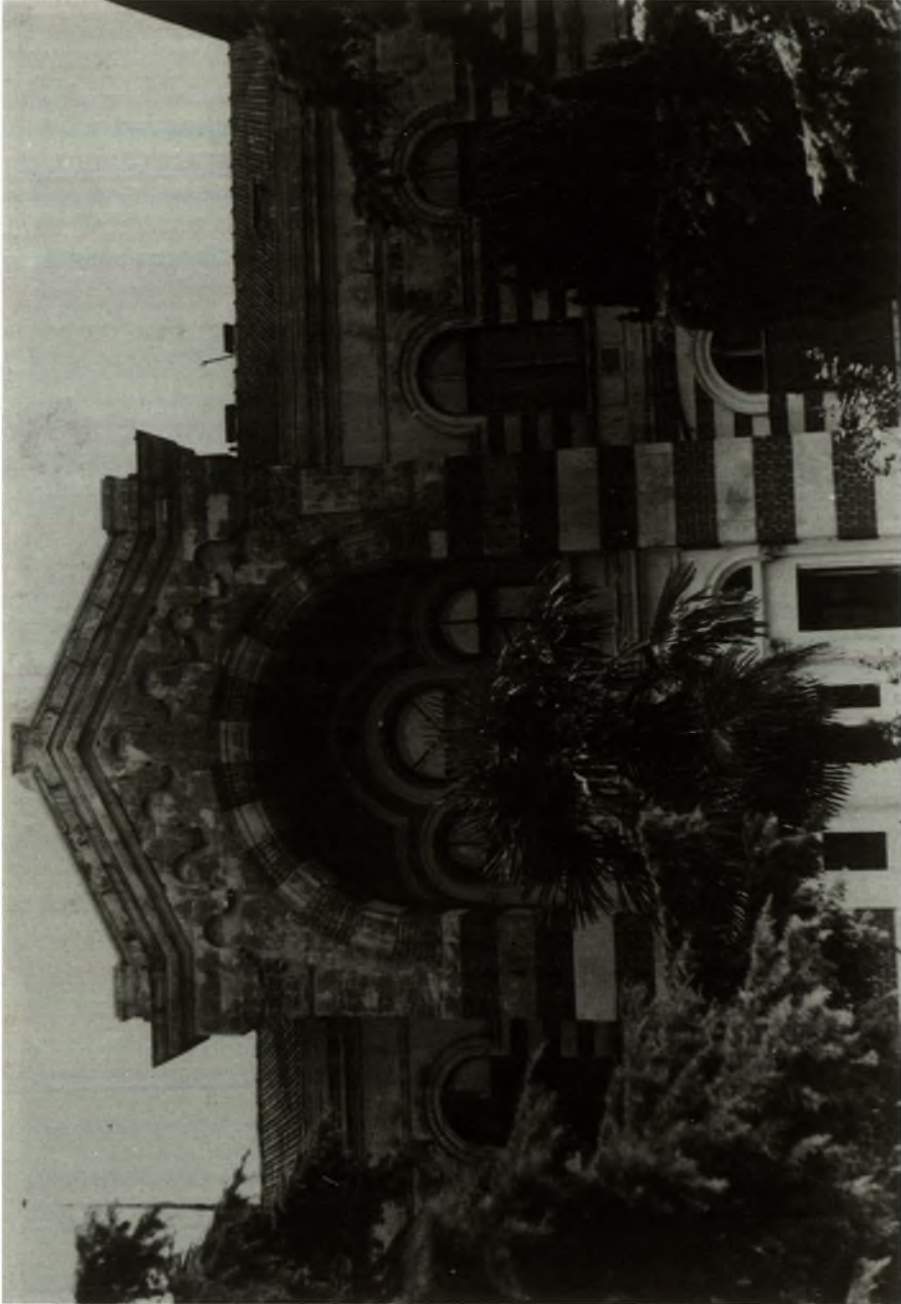
Εικ. 1. Το Μέγαρο της πρώην Εξουχίας στο Σινλί (P. Tuglaci, Bulgarian, Istanbul, ό.π., σ. 195).

Εικ. 2. Ο Ναός του Αγίου Στεφάνου στο Φανάρι (Αρχείο Βουλγαρικής Παροικίας).

Εικ. 3. Το Βουλγαρικό Σχολείο Josif A' στο Πέραν (Φωτ.: Α.Κ.Ι., 1991).

Ειχ. 4. Το Βουλγαρικό Νοσοκομείο (Αρχείο Βουλγαρικής Παροικίας).